

Yönetim Algısındaki Değişim: Yönetimde Özerk İnsan Unsuru

Transformation in the Perception of Administration: The Autonomous Human Component in Administration

Konur Alp DEMİR¹, Hikmet YAVAŞ²

Öz

Devlet bir ülkede en üst ve en güçlü kurum olarak yürütme aracı olan yönetim sayesinde faaliyetlerini sürdüren canlı bir varlıktır. Ancak devleti soyut bir kavramdan somut bir gerçekliğe taşıyan unsur ise devlet çatısı altında yaşayan insanlardır. Dolayısıyla insan devlet kavramının en temel unsurunu oluşturmaktadır. Devletin yürütme aracı olan yönetim ise insanın varlığında gerçeklik kazanabilmektedir. Bu çalışmamızın temel çıkış noktası “İnsanı yaşat ki devlet yaşasın!” öğüdünden insanın bir araç değil, bir amaç olduğunun vurgusunun yapılmasıdır. Bu kapsamda insan özerk bir varlık olarak nitelendirilmiş ve bir örgütlenme ilkesi olan yerellik ilkesi ile doğrudan bağdaştırılmıştır. Bir kavram olarak özerk insan yönetim anlayışını değiştiren ve insanın var olduğu sürece devletin varlığını sürdürebileceği ve yönetimin 22. yüzyıla güvenle taşınabileceği bir modeli oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmamızda literatür taraması yöntemi kullanılarak devletin ve yönetimin özerk insan modeline göre değişen ve değişmesi gereken anlayışı sorgulanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda çalışmamızda yönetimin rolünün özerk insan olgusuna göre değişim sürecine girmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Devlet, Yönetim, Özerklik, Özerk İnsan ve Yerellik İlkesi

Abstract

State which operates in a country as the most powerful and superior is a lively entity by means of executive administration. However the component which transfers the state from the abstract concept to concrete reality, living in the realm of state. Therefore the human constitutes the most important component of the concept of state. The administration, which is an executive instrument, can be gained reality in the essence of human. The main objective of this essay is to emphasize the truth of being the main aim of the administration is not to be a means of human, but it is the fundamental aim of it from the advice “You have to keep alive the human if you want to keep on the essence of state!”. In this context, the human has qualified as an autonomous living being and has directly reconciled with the principle of subsidiarity which is the principle of organization. As a concept, the autonomous human changes the comprehension of administration and the state will be able to keeps on its presence as long as being existed the human and it sets a model for administration which reaches the 22th century securely. In this context, this study is trying to analyze the model of state and administration, varying according to autonomous human and need to be

¹ Doktora Öğrencisi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, konuralpdemir@yahoo.com.tr

² Doç.Dr., Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü, hikmetyavas@comu.edu.tr

changed comprehension. At the same time, in this study it is emphasized that the need to enter into a process of change according to the role of autonomous human.

Keywords: Government, Administration, Autonomy, Autonomous Human, The Principle of Subsidiarity.

1. GİRİŞ

Cumhuriyet yönetimiyle birlikte insanı kul olarak gören anlayıştan “birey” olarak kabul edilen bir anlayışa geçiş yapılmıştır. Birey olmak irade sahibi olmayı ve bu iradenin özgürce ifade edilmesini de beraberinde getirmektedir (Önür, 2009: 597).

Batı’da feodal toplum düzeninin yıkılması insanın bir birey olarak algılanması yönünde önemli bir adım olmuştur. Atılan bu adımın ardından Rönesans felsefesi ve hümanizm akımının öncülük ettiği ve Aydınlanma felsefesi ile doruk noktasına ulaşılan insanın kendi aklını kendisine kılavuz etmesi düşüncesi ortaya çıkmıştır. Böylece insanın en büyük özelliklerinden biri olan ve düşünme yeteneğinin temelini oluşturan “akıl” değer kazanmıştır. Aydınlanma felsefesi ile birlikte ortaya çıkan insanın iki temel unsurundan biri “akıl” ve diğeri ise insanın “özgür” olmasıdır. İnsanın özgür olmadığı bir ortamda demokrasinin kendisine varlık alanı bulması oldukça güçleşebilmektedir. Immanuel Kant’ın da özgürlük konusunda algıladığı gibi insanın özgürlüğü bir bakıma özerkliği (Önür, 2009: 598-599) veya diğer bir deyişle özerk insan kavramını karşılamaktadır.

İnsanın özerkliğinin yok sayıldığı bir ortamın toplumu sürükleyeceği nokta anti-demokratik uygulamalar ve demokrasi anlayışından uzaklaşmış toplumsal bir yapı olacaktır (Önür, 2009: 599).

Devlet, bir ülkede en büyük, en etkili ve örgütsel bir yapıya sahip yönetim birimi olarak toplumun üzerinde önemli bir yaptırıma ve etkiye sahiptir (Çevik, 2012: 25). Toplum üzerinde böyle bir etkiye sahip olan devletin temel görevi toplum adına karar alarak toplum için zararlı olan unsurlara engel olmak ve ülkenin iç ve dış güvenliğini temin etmektir (Sezer ve Vural, 2010: 205). Devletin yönetime ve topluma karşı olan bu gelenekselci yaklaşım modernleşme ve modern devlet kavramının ortaya çıkmasına paralel bir biçimde değişmeye başlamıştır. Aydınlanma çağı ile birlikte insan unsurunun önem kazanması ve insanın çevresindekileri kendisinin değiştirebileceği veya değiştirmesi gerektiği inancı her şeyin insan tarafından yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmıştır. Bu dönemde akıl ve bilim insan unsuru ile birlikte öne çıkan değerleri oluşturmuştur (Çevik, 2012: 27).

Aklın öne çıkması ile birlikte (Önür, 2009: 598) yönetimde insan odaklı olan yeni arayışlar içerisine girilmiştir. Bu arayışların bir sonucu olarak modern devlet kapsamında değerlendirebileceğimiz yeni bir örgütlenme ilkesi olan “Yerellik İlkesi” ortaya çıkmıştır.

Yerellik ilkesi birçok görüşü içerisinde barındıran ve kullanım amacına göre birden fazla anlama gelebilen bir kavramdır. Yerellik ilkesinin anlamı hangi amaçla kullanıldığına göre değişebilmektedir. Dolayısıyla ilkenin yorumlaya açık olduğunun vurgusunun yapılması gerekmektedir. Ancak genel olarak yerellik ilkesi insan ile devlet arasındaki ilişkileri insan lehine düzenleyen bir kavram olarak ifade edilmektedir. Yerellik ilkesinin özünde insanın kendi sorunlarına ve ihtiyaçlarına kendi kararı ile çözüm

bulabilmesi için insana yetki verilmesi yer almaktadır (Evans, 2013: 1-8). Bu kapsamda çalışmada yerellik ilkesi, ilkenin yoruma açık özelliğinden de faydalanılarak, özerk insan unsuruna yardımcı olan bir ilke olarak değerlendirilmiştir. Böyle bir değerlendirmenin temelinde devletin, bireyin refah seviyesini kendisinin yükseltebilmesi için ona gerekli olan bütün imkanları yaratması ve yetki vermesi görevi yer almaktadır (Evans, 2013: 3).

15. ve 16. yüzyıla damgasını vuran Rönesans dönemi, 18. yüzyılda yaşanan Sanayi Devrimi ve Aydınlanma Çağı ile birlikte gelişen süreç insan unsuru üzerine vurgu yapmış, yönetimde ve toplumsal yaşamda insanın önemini yüceltmıştır. Ancak bu süreçlerden önce 14. yüzyılda yaşayan, Osmanlı Devleti kuruluş dönemi İslam âlimlerinden olan Şeyh Edebali'nin yönetim ve toplumsal yaşamda insanın değerini vurguladığı “İnsanı yaşat ki devlet yaşasın!” öğüdü çalışmamızın temelini oluşturan “özerk insan” unsurunun ruhunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın çıkış noktası yönetimde insan unsurunun öne çıkarılması ve yönetimde özerk insan anlayışının benimsenmesi tartışmasıdır.

Bu kapsamda çalışmada ilk önce yönetim ve yönetimin klasik rolüne değinilerek devlet ve yönetim konusunda genel bir fikir oluşturulmuştur. Daha sonra devletin ve yönetimin klasik anlayışından modern anlayışa geçiş kapsamında yönetimin modern rolüne ve çalışmamızın ruhunu oluşturan “özerk insan” olgusuna değinilmiştir. Sonuç itibarıyla temelinde insan unsurunun yer aldığı yerellik ilkesi ile özerk insan kavramları birleştirilerek yeni bir yönetim anlayışının oluşturulmasına çalışılmıştır.

2. YÖNETİMİN KLASİK ROLÜNE GENEL BİR BAKIŞ

Yönetim bir süreç olarak diğer insanları belirli amaçlar doğrultusunda örgütleme, işler kapsamında sevk etme ve bütün bir süreç açısından idare etme faaliyetidir. Bu kapsamda beşeri ve maddi kaynakların önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda düzenlenerek kullanılması da yönetim faaliyeti olarak değerlendirilmektedir (Parlak ve Sobacı, 2012: 22).

Yönetim, gerçekte, çok yönlü bir olgu olarak faaliyet, örgüt, kamusal işler ve bu işleri sevk ve idare eden kamu personelleri ve bir devletin yönetsel yapısı gibi geniş bir alanda kullanılmaktadır. Dolayısıyla yönetimin tek yönlü bir bakış açısıyla değil, bu unsurların tamamını içine alan geniş bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekmektedir (Eryılmaz, 2012: 3).

Yönetim bireysel faaliyetlerden daha çok grup faaliyetlerini anlatmak için kullanılan bir kavramdır. Belirli amaçları gerçekleştirebilmek için bir araya gelen bir grup insanın gerçekleştirmiş oldukları faaliyetlerin geneline verilen ad olarak da tarif edilebilmektedir. Dolayısıyla yönetimin “insan-grup”, “etkileme ve işbirliği eylemi” ve “amaç” gibi bir takım unsurları söz konusu olmaktadır. Yönetimde en önemli unsur ise “insan”dır. Yönetim olgusundan bahsedebilmek için işin içinde insan unsurunun yer alması gerekmektedir. Aksi takdirde yönetim olarak ifade edilen olgudan bahsedilmesi olanaksızdır (Eryılmaz, 2012: 3).

Bir grup faaliyeti olarak birden fazla insanın bir araya gelerek belirli bir amaç için eylemde bulunması süreci yönetimin klasik rolü ve hedefi olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte yönetim sosyal bir ihtiyaçtır. İnsanın sosyal bir varlık olmasından dolayı bir arada yaşama ihtiyacı yönetimin de sosyal bir süreç olmasını zorunlu kılmaktadır. Yönetim insan ilişkilerini öne çıkartan sosyal bir olgu ve ihtiyaç olarak insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır (Eryılmaz, 2012: 4).

Yönetimin bilinen en klasik amacı mümkün olan en az kaynak ve zamanı kullanarak elde edilebilecek en fazla çıktıya ulaşabilmektir. Bu sebepten dolayı yönetimin tanımı içerisinde de yer alan belirli bir amacı gerçekleştirebilmek için mevcut beşeri ve maddi kaynakların en etkili ve verimli bir biçimde kullanılması sürecinden meydana gelen oluşum (Aydın, 2013: 21) tanımlaması yönetimi dar bir alana sıkıştırmaktadır.

Yönetim bir olgu olarak hem insan ilişkilerini birinci sıraya koyarak hem de sosyal bir ihtiyacın (Aydın, 2013: 21) ürünü olduğu vurgusu yapılarak salt kavramsal bir boyuttan arındırılmış ve sosyal hayatın odak noktasında yerini almıştır.

Buna rağmen yönetimin klasik bakış açısıyla "...kişilerin (personelin) ortak çabasının belirli bir amaca (mal ya da hizmet üretimine) yöneltilmesi..." (Canman, 1995: 1; (akt.) Aydın, 2013: 21) şeklinde değerlendirilmesi yönetimi sınırlandıran bir yaklaşımı da beraberinde getirmektedir.

3. YÖNETİM ALGISINDAKİ DEĞİŞİM

İnsanların sosyal birer varlık olarak birlikte veya bir arada yaşamalarından dolayı içerisinde insan unsurunun yer aldığı yönetim olgusu da sosyal bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. İnsan tek başına yaşayamaz. Mutlaka başkalarının varlığına, yardımına ve karşılıklı ilişkilerinden doğan unsurlara muhtaçtır. İçerisinde yaşadığımız yaşam başkalarına bağımlı olduğumuz bir süreci zorunlu kılmaktadır (Eryılmaz, 2012: 1). Dolayısıyla yönetimin en gerçek hedefi yalnızca insan olmalıdır.

Bu kapsamda yönetim, hareketlerinin önceden planlanmasının ve tahmin edilmesinin oldukça güç olduğu insan unsuru üzerine yoğunlaşmaktadır. İnsanın toplum içerisinde diğer insanlarla olan iletişiminin ve ilişkilerinin yönünün işleyen süreci yönetim kavramı altında yorumlanabilmektedir. Böylece her insan bir yönetici olarak algılanabilmektedir. Çünkü her insan bireysel olarak kendi hayatını yönetmektedir. Yapacağı işleri bir düzene koyma, faaliyetlerini planlama, yönlendirme ve örgütlenme gibi unsurlar insan hayatında yer alan kişisel yönetim süreçleri olarak adlandırılabilir. Aynı zamanda bir müdür okulunu, bir dekan fakültesini ve bir işveren şirketini yönetmektedir. Bu faaliyetlerin hepsi belirli bir amaca ulaşmak için örgütsel gayretlerin yönetilmesi sürecidir (Güçlü, 2003: 63).

Yönetim bir "yön-etmek" eylemi olarak bir insanın diğerlerine faaliyetler kapsamında yön göstermesi olarak algılanabilecek kadar dar ve sınırlı bir olgu değildir. Yönetim topluluklar halinde yaşayan insanların ekonomik ve sosyal olarak bütünleşme ve örgütlenme biçimidir. "Yön-etmek" eylemi ise toplumu hedefine taşıyan süreç olarak tanımlanabilmektedir (Güler, 2011: 15).

Yönetimin klasik algılanış tarzı ile özdeşleşmiş olan bir taşı yerinden hareket ettirebilmek için birden fazla kişinin ortak bir çaba içerisine girilmesi olayı (Eryılmaz, 2012: 3; Güler, 2011: 19) yönetim algısını “toplumsal bütünlüklerin yönetimi” algısından uzaklaştırmaktadır (Güler, 2011: 19).

4. YÖNETİMİN MODERN VE ÖZERK ROLÜ

İnsanların topluluklar halinde yaşamalarının ve toplumsal ilişkilerinin temelinde kolektif tüketim amacı bulunmaktadır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için tarihsel akış içerisinde organize olmuş yapılanmalar ortaya çıkmıştır. Bu yapılanmaların ardından toplumsal yaşantı açısından en gelişmiş ve organize olmuş hali olarak devlet kavramı ortaya çıkmıştır. Devlet birden fazla kurumun birleşmesi sonucunda meydana gelmiş bir kurumlar bütünüdür. Devlet elindeki kaynakları kullanarak halkın kolektif ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla faaliyetlerde bulunmaktadır (Ergen, 2012: 317).

Yönetimsel kurumların en üstünü olan devlet kavramının halk (insan veya insan topluluğu), egemenlik ve toprak parçası olmak üzere üç temel unsuru bulunmaktadır. Bu üç unsurdan herhangi birinin ortadan kalkması devletin devlet olma vasfını da ortadan kaldırmaktadır. Devletin var olabilmesi için insanın varlığı zorunludur. Diğer bir deyişle insan olmadan devletin varlığından söz edilmez. Dolayısıyla devletin tanımı şu şekilde yapılabilmektedir: Devlet, sınırları belirli olan, üzerinde insanların yaşadığı ve bu insanların yaşadıkları toprak parçası üzerinde egemenlik sahibi olduğu insan topluluklarından oluşan canlı bir varlıktır (Gözler, 2012: 4-49). Bu tanımdan yola çıkarak bir devletin var olabilmesi için insan unsurunun ne kadar önemli olduğu fark edilebilmektedir.

Ancak devletin yukarıda sayılan üç unsur haricinde ayrı bir varlık olduğunun vurgusu da yapılması gereken bir zorunluluktur. Aksi takdirde insan topluluğu olarak tanımlanabilecek bir devlet kavramı sınırlı bir algıya sebep verebilecektir. Bu üç unsurun aynı oranda değerlendirilmesi ve devlet varlığının salt bir unsura indirgenmemesi gerekmektedir (Gözler, 2012: 5). Bununla birlikte kanımızca bu üç unsur içerisinden insan unsuruna daha fazla önem verilmesi şarttır. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi “insansız devlet olmaz” (Gözler, 2012: 49) ifadesinden çıkartılabilecek bir sonuç ile bu üç unsura yüzdesel ağırlık vermek gerekirse kanımızca insan unsurunun payı yüzde olarak diğerlerinden daha fazla bir ağırlığa sahiptir.

Yönetimin devlet varlığı ile somut bir değer kazandığı kabul edilirse devletin “toplum temsilcisi” olarak tanımlanması ve sosyal düzeni sağlayan bir varlık olarak belirli bir toprak parçası üzerinde örgütlenmesi devletin toplumsal bir kurum olduğuna vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla devlet insanın kişiliğini bütünleyen veya diğer bir deyişle insanın kişiliğini kurumsal bir varlık haline getiren ayrı bir varlık olarak ortaya çıkmaktadır. Devlet insanların oluşturduğu ve kurallar koyduğu bir sistem olarak insanın huzuru ve refahı için düzenli bir yaşam oluşturmaktadır (Çuhadar, 2007: 112-113).

19. yüzyıl devletin “modern” anlamda yeni bir yönetim modeline kavuşması için yeni bir dönem olmuştur. Bu dönemde devlet hem ülkesi hem de üzerinde yaşadığı insanları açısından yeni bir anlayış ile farklılaşmıştır (Özel, 2013: 48). Bu farklılaşma ile birlikte yeni bir devlet yönetimi anlayışı doğal bir

sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Yaşanan bu farklılaşma toplumsal açıdan değerlendirilecek olunursa devleti çok yönlü olarak değişme zorlamaktadır. Bu değişimin hedefinde ise sabit kalmaktan hareketli bir sürece, bağımlılıktan etkin ve verimli bağımsız bir yönetim anlayışına ve hukuksal geçerlilik anlayışından sonuçları itibarıyla yarar elde etme anlayışına ulaşabilmek yer almaktadır (Özer, 2012: 2).

Devlet yönetiminde gerek merkeziyetçilik ilkesi ve gerekse de işleyiş sürecinin hantal bir yapıda olmasından dolayı çok fazla sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Yeni devlet yönetimi anlayışında bencilliği öngören ve “ben” merkezli yönetim anlayışından ortak yönetim anlayışına, “birey-toplum” bağlamından “insan-merkezciliği” anlayışına kavuşulması gerekmektedir. Yönetim ile vatandaş arasındaki ilişkilerde yönetimin değil, insanın (vatandaşın) ön plana alınması ve alınan kararlar kapsamında insana saygılı olunması gerekmektedir. Bu kapsamda yönetim açısından alınacak olan kararların vatandaşa en yakın hizmet birimleri tarafından alınması ve insan unsurunun yönetimin merkezine yerleştirilerek alınan kararlarda vatandaşın katkılarının sağlanması gerekmektedir (Özer, 2012: 3-4).

Son zamanlarda “yeni vatandaşlık” adı verilen bir kavram yönetim literatürümüze girmiştir. Bu kavramın içeriği ve hedefi demokrasiyi güçlendirmek ve yönetimin hedefine insanı yerleştirmektir. Böylece farklılıkları olan insanlar saygı ve hoşgörü kapsamında ortak bir noktada buluşturulabilmektedirler. Yeni vatandaşlık kavramının hedefinde yönetime katılan ve politikaların belirlenmesinde etkin görev alan insan unsuru yer almaktadır. Böylece insanlar kendi istedikleri yönetim biçimini kurma imkanına ulaşmış olacaklardır (Özer, 2012: 11).

İnsan unsurunu içinde barındıran özerklik kavramı sözlük anlamı itibarıyla iki anlamda kullanılmaktadır. Birincisi “bir topluluğun, bir kuruluşun kendine özgü yasalarla kendi kendini yönetme hakkı (muhtariyet)” ve ikinci anlamı ise “kişinin kendi kendine serbestçe karar verebilme hakkı”dır. Özerklik temel olarak bir uluslararası hukuk terimidir (Oğuz 1995: 37).

Özerklik kavramı Fransız öğretilerinde yer alan, “Bir insan uzaktan daha iyi hükümet edebilir, ancak daha yakından daha iyi yönetebilir” (Zaharia ve Bilouseac, 2009: 805) anlayışı ile en kısa bir biçimde tarif edilebilmektedir. Diğer bir tanım ile özerklik, yönetimde kişilerin veya grupların görevleri kapsamında serbestçe karar alabilmesi ve gruplar arasındaki farklılıkların korunabilmesi için bağımsızlığa sahip olunabilmesi anlamlarına gelmektedir (Özel, 2013: 49).

Özerklik kavramı etimolojik açıdan değerlendirilecek olunursa, kavramın Latince kökenli olduğunun belirtilmesi gerekmektedir. Latince’de özerklik “bağımsızlık” anlamına gelen “auto” ve “kanun tarafından tercüme edilmiş” anlamına gelen “nomos” kelimelerinin birleşiminden meydana gelmektedir. Özerklik kelime anlamı itibarıyla bir özgürlük olarak kendi kendini kendi kuralları ile yönetmek anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle öz yönetim hakkının ortaya çıkarılmasıdır (Zaharia ve Bilouseac, 2009: 809). Özerklik, günümüzde, özgürlük, kendini ifade etme, kendini tanımlama gibi kavramlarla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Ancak özerklik kavramının “başkalarından ayrılma ve bireyleşme” (Morsünbül, 2012: 261-263) anlamı konumuz açısından önem taşımaktadır.

Özerklik uluslararası bir terim olmakla birlikte zaman içerisinde insan unsurunu daha açık bir biçimde içeren yeni bir anlama sahip olmuştur. Bu kapsamda özerklik “kişinin kendi hakkında karar verme, özgür istencini ve düşünme yeteneğini kullanarak verdiği bu özgün kararı eyleme dönüştürme özelliği” olarak da tanımlanabilmektedir. Özerkliğin bu özelliği veya anlamı insanın insan olmasından ve insanı insan yapan özelliğinden kaynaklanmaktadır (Oğuz 1995: 37).

5. YÖNETİMDE ÖZERK İNSAN UNSURU

Şeyh Edebâli'nin Osmanlı Devleti'nin kurucusu ve kendisinin damadı olan Osman Gazi'ye vasiyet ettiği “İnsanı yaşat ki devlet yaşasın!” öğüdünden hareketle, kanımızca, devlet unsurunun ve yönetim sisteminin içerisinde insanın özerk bir yapıya sahip olduğunun vurgusu yapılabilmektedir.

İnsan yaratılış gereği diğer canlılardan farklı bir konumdadır. Çünkü insanda diğer canlılarda olmayan ahlaki değerler ve akli yetenekler bulunmaktadır. Bu iki unsur insan varlığına değer katan ve onu bağımsız kılan özellikleri meydana getirmektedir. İnsanın ahlaki değerlere ve akli yeteneklere sahip olması insanın kendi yaşamını yönetmesine ve bir birey olarak kendisini gerçekleştirebilmesine imkan yaratmaktadır (Bulut, 2008: 1-2).

İnsan, yalnızca insan olması niteliğinden dolayı başka hiçbir şart aranmadan saygı duyulması gereken bir varlık olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte insan ahlaki değerlere sahip olmasından dolayı onurlu bir varlıktır. İnsan onuru insanın öz değerini ortaya çıkartan bir kavram olmasından dolayı insanın özerkliğinin temelini ve özerk insanın varlık sebebini oluşturmaktadır. İnsan henüz doğarken dahi bu niteliğini koruyan bir varlık olarak dünyaya gelmektedir. İnsanın onuru doğuştan ve doğal olarak gelen bir olgu olması sebebiyle insan için vazgeçil(e)mez ve devredilemez bir gerçekliğe sahiptir (Bulut, 2008: 2).

Özerk insan, psikolojik bir kavram olarak bireyin kendisini fark etmesi veya kendi varlığının bilincine varması sonucunda ilk önce anne ve babadan uzaklaşma duygusunu içinde hissederek ebeveyn baskısından kurtulmanın ve bağımsız bir birey olmanın yollarını arayan kişidir. Özerk insan kendi kararlarını kendisinin verebildiği ve bu açıdan kendi öz güvenini geliştirebildiği bir insan modelidir. Aynı zamanda siyasi ve ahlaki konularda sosyal problemleri çözebilen ve bu süreçte gelişim gösteren çok boyutlu bir kavramdır (Morsünbül, 2012: 260-261).

Özerk insan kavramı bir ideal olarak ulus devlet anlayışından sonra geçerlilik kazanmıştır. Çünkü ulus devlet kendisinin üstünde başka hiçbir kuvvetin olduğunu kabul etmemektedir. Bununla birlikte özerk insan kavramı aydınlanmacıların “doğruları” soyut bir akıl varlığında tanımlamaya çalışmaları ve içerisinde insanın yaşadığı zaman ve mekan kavramlarını yok saymalarına bir cevap olarak ortaya çıkmıştır (Gambetti, 2007: 157).

Amerikalı bir psikolog olan Henry Alexander Murray özerkliği “baskılardan ve etkilerden bağımsız olabilme ya da özgür yaşayabilme olarak” tanımlamaktadır (Morsünbül, 2012: 263). Aynı zamanda Murray özerklik olgusunu bir gereksinim olarak algılamakta ve “otoriteye karşı gelmek”,

“zorlamaya karşı direnç göstermek”, “özgürlük aramak” ve “bağımsızlık için çabalamak” kavramları ile eş değer tutmaktadır (Özer, Özmen ve Eriş, 2007: 557).

Özerk insanı değerli kılan unsur kişinin sahip olduğu özgür iradesinin ve talep etme duygusunun mutlak bir değere sahip olmasıdır. Bu değer insanın istemeden veya talep etmeden yaşayamayacağı gerçeğine dayanmaktadır. Çünkü istemek veya talep etmekten vazgeçmek de ayrı bir isteme duygusu ile olmaktadır. Dolayısıyla isteme ve vazgeçme kişinin özgür iradesinin olduğunu gösterdiği gibi olmasını da şart koşmaktadır (Aldanmaz, 2010: 82).

Özerk insanın kişiliği dokunulamaz ve kutsal bir bütünden meydana gelmektedir. Vatandaşlarını bu bütünün birer parçası olarak kabul eden devlet insanın kendi kaderini kendisinin tayin etmesine imkan yaratmak durumundadır. Bu anlayış kapsamında insanlar basit bir topluluğu oluşturan sıradan canlılar değil, yönetimde söz sahibi olan birer özne olarak görülmektedirler. Dolayısıyla toplumsal ve kamusal kurumların bireysel özgürlüklere zarar verebilecek her türlü eylemden uzak durmaları gerekmektedir (Aldanmaz, 2010: 88).

İnsan onuru insanın özerkliği üzerinde şekillenmektedir. Bu anlayışa göre insan akıl sahibi olan bir varlık olarak kendi aklı tarafından şekillendirilen özerk bir canlıdır. Özerk insan başkalarının iradesi kapsamında hareket eden bir varlık olarak görülemez. Aksine insanın kendisi başlı başına bir amaçtır (Bulut, 2008: 10).

6. YERELLİK İLKESİNİN ÖZERK İNSAN HEDEFİ

Türkçe’ye yerellik ilkesi olarak tercüme edilen “subsidiarite” kelimesi bir kavram olarak aynı zamanda “yerindenlik”, “hizmette yerellik”, “ikincil durumda bulunma”, “yardımcılık” kelimeleri ile de ifade edilebilmektedir (Zeyrekli ve Ekizceleroğlu, 2007: 29). Sıfat anlamı ile subsidiarite kelimesi bir insanı veya bir kurumu güçlendirmeye ve desteklemeye yarayan kavramlarla özdeş olarak kullanılabilir (Bozkurt ve Özcan, 2001: 7).

Yerellik ilkesi kamu hizmetlerinin halka en yakın birimler tarafından yerine getirilmesini ifade etmektedir. Diğer bir deyişle kamusal ihtiyacı karşılayabilecek yönetim, aynı zamanda halka en yakın olan yönetimdir (Zeyrekli ve Ekizceleroğlu, 2007: 30).

Yerellik ilkesinin temelinde toplumsal kurumlar ile devlet arasında yetki paylaşımının nasıl düzenlenmesi gerektiği düşüncesi veya sorunsalı bulunmaktadır. Dolayısıyla yerellik ilkesi bir örgütlenme ilkesi olarak (Aldanmaz, 2010: 97) devlet ile toplumsal kurumların arasında bir denge ve düzenleyici bir unsur olarak yer almaktadır.

Yerellik ilkesinin diğer hedef ve anlamlarının yanında bir insanı güçlendirmek amacı (Bozkurt ve Özcan, 2001: 7) insanın özerk bir konumda değerlendirilmesine imkan tanımaktadır.

Yerellik ilkesi insanı hedef alan ve yönetimde insanı öne çıkartan bir yaklaşımdır. Bununla birlikte bu ilke insanların kendi kendilerine yapabilecekleri faaliyetlere devletin müdahale etmesini kabul etmeyen bir ilkedir. Dolayısıyla yerellik ilkesi güçlü, otoriter, insana söz hakkı tanımayan ve müdahaleci

devlet yönetimi anlayışından, yönetimin merkezine insanı oturtmuş bir devlet yönetimi anlayışına geçişi öngörmektedir (Kırışık, 2013: 3).

Özerk insan veya bireysel özerklik kavramının içinde insan onurunun korunması adına özgür bir çerçeve çizilmesi ve bu kapsamda özgür bir hareket alanının meydana getirilmesi unsuru yer almaktadır. Yerindelik veya yerellik ilkesi olarak ifade edilen subsidiarite ilkesi de özerk insanın hareket alanını tarif etmektedir. Bu kapsamda subsidiarite ilkesi sosyal ve siyasal yaşamda yer alan üst kademe örgütlerin ve yönetim biçimlerinin, insan onuruna olan saygılarından dolayı, yerel düzeyde yaşayan insanların kendilerini ilgilendiren konular kapsamında karar alma yetkisini insanın kendisine bıraktığı bir anlayışı ifade etmektedir (Aldanmaz, 2010: 81).

Alman bir sosyolog olan Georg Simmel 19. yüzyılın son çeyreğindeki Berlin'i incelediği "Metropol ve Zihinsel Yaşam" adlı makalesinde insanın özerkliğine vurgu yapmıştır. Bu kapsamda Simmel insanın özerk değerini koruma savaşının kaynağında hareketle modern dönem ile birlikte canlanan kent yaşamının insanın hayatına yapmış olduğu olumsuz etkilerin ve bu etkilerden kaynaklanan insanın sorunlarının olduğunu vurgulamıştır (Aydoğan, 2009: 204).

İnsan onuru, insanın bir birey olarak devlete ve topluma karşı özerk olmasını gerektirmektedir. Bu gerekliliğin bir zorunluluğu olarak insan için özgür bir ortam yaratılmalıdır. Ancak insanların topluluklar halinde yaşamalarından ve atom parçaları gibi birbirinden ayrı bir biçimde dur(a)mayacaklarından dolayı özerk insanın yerellik ilkesi kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Diğer bir yaklaşım ile yerellik ilkesi devletin yalnızca insan sınırlarını zorlayan ve bir birey olarak gücünün yetmedi alanlarda müdahaleci olmasını öngörmektedir. Sonuç itibarıyla aile, siyasal kurumlar, toplumsal örgütler ve devlet insan onurunu ve insan özerkliğini korumak için var olmalıdır (Aldanmaz, 2010: 93-98).

7. SONUÇ

Devlet bir ülkede örgütlenmiş en üst ve en kuvvetli kurum olarak yaptırım yetkisine sahip mutlak bir güçtür. Ancak devlet kavramı soyut bir düşünceden somut bir gerçekliğe geçerken kurumsal değerini bir kenara bırakarak işleyiş sürecini ve unsurlarını ön plana çıkartmaktadır. Yönetim ise devletin işleyiş sürecinin motor gücünü oluşturmaktadır. Yönetim olgusu olmadan devlet soyut bir kavram olarak belki de sadece zihinlerde yaşayacaktır. Bu noktada yönetimin önemi de ortaya çıkmaktadır. Yönetim bir süreç ve bir bütün olarak değerlendirildiğinde soyut kavramların somut değerlere dönüşmesinin gerçekliğini anlatmaktadır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde yönetimin en önemli unsurunun ve temel hedefinin somut bir varlık olan insan olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. İnsan ahlaki değerlere ve bir akla sahip olmasından dolayı diğer canlılar arasında en akıllı ve en değerli varlıktır. İnsanın en değerli varlık olmasından dolayı insan olgusu üstünde hiçbir kurumun üstünlüğünün söz konusu olmaması gerekmektedir. Her şey insan için insan tarafından yapıldığına göre devlet ve devletin yürütme organı olan yönetim de insan için var olmakta ve yalnızca insanın refahı ve huzuru için çalışmaktadır. En azından bu durumun bu şekilde olması gerekmektedir. İnsanın varlığı devletin ve yönetimin varlığı için

aracı bir unsur değildir. Aksine bu iki kavram insan için vardır ve insanın geleceği adına faaliyet göstermektedirler.

Bu gerçek İslam alimi Şeyh Edebali'nin Osmanlı Devleti'nin kurucusu olan Osman Gazi'ye "İnsanı yaşat ki devlet yaşasın!" öğüdü ile hayat bulmaktadır. Bu öğütten yola çıkılarak devletin tek amacının insanı yaşatmak olduğunun vurgusu yapılabilmektedir. İnsan var olduğu sürece devlet ayakta kalabilecektir. Bununla birlikte yönetim de yalnızca insanın varlığında değer kazanabilecektir. Yönetim açısından insan bir araç değil, bir hedef ve amaçtır. İnsan başlı başına bir değere sahip bir canlıdır. Her insan kendi iç dünyası içerisinde kutsal bir değer taşımaktadır. Dolayısıyla insan unsuru özerk bir değere sahiptir. Bu özerklik insanı diğer bütün canlılardan ayırmaktadır. Bu sebepten dolayı insanın kendisine değer katan bir yaşam alanının olması da zorunludur.

Özerk insan olgusu yönetimde emir altında yaşayan ve kendisi için alınan kararlara koşulsuz bir biçimde itaat eden bir yönetim algısını kabul etmemektedir. Mademki yönetim insan için var, öyleyse insan özerk bir değer olarak yönetim içerisinde en önemli konuma yükselmesi gerekmektedir.

Devlet faaliyetleri kapsamında insan unsurunu en önemli hedef olarak almalıdır. Bu kapsamda yerellik ilkesi de insanın kendi kaderini kendisinin tayin edebilmesi için bir araç olarak kullanılması gerekmektedir. Yerellik ilkesinin kamu hizmetine yakınlık özelliği yönetime insan unsurunun dikkate alınması için hedef göstermektedir. Dolayısıyla bir örgütlenme ilkesi olarak yerellik ilkesi özerk insan unsuru için bir model ve özerk yaşam alanının uygulamaya geçirilebilmesi için teorik bir senaryodur. Bu senaryonun özerk insan unsuru ile birlikte uygulamaya geçirilmesi yönetimi 22. yüzyıla daha hızlı ve güvenli bir biçimde taşıyacağı inancındayız.

8. KAYNAKÇA

Aldanmaz, Orhan (2010). "İnsan Onuru Işığında Kişisel Özerklik Ve Yerellik İlkesi", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 1-2, s. 79-109.

Aydın, Ahmet Hamdi (2013). *Yönetim Bilimi Fonksiyonlar-Teoriler-Yaklaşımlar*, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 5. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Aydoğan, Filiz (2009). "Tüketim Kültürünün Gölgesinde Kentler", *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 2, s. 203-215.

Bozkurt, Enver; Mehmet Özcan (2001). "Subsidiarite İlkesi (İkincilik İlkesi) ve Avrupa Birliği Bütünleşme Sürecine Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1, s. 1-21.

Bulut, Nihat (2008). "Eski Yunan'dan Aydınlanma Çağına İnsan Onuru Kavramının Gelişimine Genel Bir Bakış", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 3, Aralık, s. 1-12.

- Canman, Doğan (1995). *Çağdaş Personel Yönetimi*, TODAİE Yayınları, Ankara.
- Çevik, Hasan Hüseyin (2012). *Kamu Yönetimi Kavramlar-Sorunlar-Tartışmalar*, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Çuhadar, Cengiz (2007). “Bazı Filozofların Düşüncesinde Devlet Kavramı”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 12-2, s111–129.
- Ergen, Zuhul (2012). “Yönetimden Yönetişime: Katılımcı Bütçeleme Modeli”, *Maliye Dergisi*, Sayı: 163, Temmuz-Aralık, s. 316-334.
- Eryılmaz, Bilal (2012). *Kamu Yönetimi Düşünceler-Yapılar-Fonksiyonlar-Politikalar*, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Evans, Michelle Dr (2013). "The Principle of Subsidiarity as a Social and Political Principle in Catholic Social Teaching," *Solidarity: The Journal of Catholic Social Thought and Secular Ethics*. Volume: 3, Issue: 1, Article 4, p. 1-17.
Available at: <<http://researchonline.nd.edu.au/solidarity/vol3/iss1/4>> (08.01.2015).
- Gambetti, Zeynep (2007). “Doğruluk Uğruna Dünyayı Yıkamak: Aydınlanmacı Evrenselliğin Çelişkileri ve Türkiye”, Binnaz Toprak (ed.), *Aydınlanma Sempozyumu*, İstanbul, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi Yayınları, s. 151-164.
- Gözler, Kemal (2012). *Devletin Genel Teorisi*, Ekin Basım Yayın ve Dağıtım, Dördüncü Baskı, Bursa.
- Güçlü, Nezahat (2003). “Stratejik Yönetim”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 23, Sayı: 2, s. 61-85.
- Kırışık, Fatih (2013). “Kamu Yönetiminin Yeniden Örgütlenmesi ve Kamu Hizmetlerinin Yürütülmesinde Yerellik İlkesi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Namık Kemal Üniversitesi Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Metinleri (Paper on Social Sciences)*, ISSN 1308-4453 (Print), ISSN 1308-4895 (Internet), No: 5, Ekim, s. 1-21.
- Morsünbül, Ümit (2012). “Özerklik ve Ruh Sağlığına Etkisi”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, Cilt: 4, Sayı: 2, s. 260-278.
- Oğuz, N. Yasemin (1995). “Ruh Hastasının Özerkliği ve Yeterlik Sorunu Üzerine”, *Kriz Dergisi*, Cilt: 3 Sayı: 1-2, s. 37-40.

Önür, Huriye Tekin (2009). “1980 Sonrası Türk Toplumunda Bireyin Dönüşümü”, 6. *Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı*, VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Ekim 2009, “Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar”, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

Özel, Mehmet (2013). “Özerk Yerel Yönetimlerin Oluşumunda Kentlerin Tarihsel İşlevi -Almanya Temelinde Bir Yaklaşım-”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 2, s. 47-64.

Özer, M.Akif (2012). “Kamu Yönetimi Disiplininin Geleceği Üzerine Tartışmalar”, *International Journal of Economic and Administrative Studies*, Year:5, Number: 9, Summer, ISSN 1307-9832, pp. 1-26.

Özer, Pınar Süral; Ömür N. Timurcanday Özmen; Engin Deniz Eriş (2007). “Öğrenilmiş Gereksinimlere Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması”, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2, s. 553-571.

Parlak, Bekir; Zahid Sobacı (2012). *Ulusal Ve Kültürel Perspektifte Kamu Yönetimi Teori Ve Pratik*, Gözden Geçirilmiş ve Geliştirilmiş Dördüncü Baskı, MKM Yayınları, Bursa.

Sezer, Özcan; Tarik Vural (2010). “Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Devletin Değişen Rolü ve Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetimler Arasında Yetki ve Görev Paylaşımı”, *Maliye Dergisi*, Sayı: 159, Temmuz-Aralık, s. 203-219.

Zaharia, Petronela; Irina Biloseac (2009). “Decentralization And Local Autonomy - Local Public Management Defining Principles”, *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, Volume: 11, Issue: 2, pp. 805-812.

Zeyrekli, Sedef; Rengül Ekizceleroğlu (2007). “Avrupa Birliği Bağlamında Hizmette Yerellik (Subsidiarite) İlkesi ve İlkenin Türkiye Açısından Ele Alınışı”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 3, Temmuz, s. 29-48.